

RODINNÁ ODDANOST NAVZDORY SMRTI I TRÝZNI

Kázání ze soboty 27.1.2018 – br. Josef Dvořák

První sobotu v roce jsme si se sborem Smíchov připomněli, z jakých důvodů je v našem životě nejdůležitější rodina, což pravidelně v rámci ročního cyklu svátků činí synagoga během dvou denní novoroční bohoslužby (*Roš chodes*). Rodina je určující a cenná, i když se z různých důvodů stane torzovitou, rozervanou. K tomu má co říci příběh prababičky izraelského krále Davida.

Kniha Rút nám mistrně hned v prvních pěti verších vykresluje kulisy krásné, **mnohovrstevnaté výpovědi o hodnotě lidskosti kultivované vírou** – lidskosti duchovní i vztahové, citové. **Vdova Rút podává svědectví o lidské možnosti tváří tvář nevýslovnému utrpení, o volbě vůči okolnostem nezdočné žít v oddanosti Bohu Hospodinu i rodině.** Vyprávění obsahuje tak ostré protiklady, jak je přináší sám život, přitom nás dojmá jemnocitem, o kterém lze hovořit snad jen a právě příběhem.

Největší **hrůzu** v člověku podněcuje odedávna obava **z války či hladomoru, z epidemií**. A příběh Rút začíná jednou z kolektivních hrůz lidstva, tím i prvním drásavým rozparem knihy. V prvních větách se praví, že v Betléme, v **„Domu chleba“, není chleba. Hlad** uvedl rodinu do pohybu, z domova do exilu, do ciziny na celé desetiletí. (Rt 1, 1–2.4) Jaroslav Foglar ve své knize z roku 1936 (*Boj o první místo*) dětem a mládeži připomíná, že ještě i v Čechách přibližně před sto lety chodily do školy hladové děti. Celá rodina, Elímelek se svou ženou Noemi s dvěma syny, se ocitla v postavení nejen hladem ohrožených bezdomovců.

Elímelek byl zbožný muž, jeho jméno mluví, **vyznává**, kdo je pánem jeho života. Toto jméno v Bibli najdeme jen jednou. „Elímelek“ přetlumočeno do našeho jazyka znamená: **„Můj Bůh (je) král“**. Nebo zkrátka: **„Bůh je král“**.¹ Takové vyznání je důležité, klíčové a mělo by být zjevné i v našich životech. Předpokládejme, že odkazuje k Bohu Hospodinu. Nejen pro aktuálnost (dnes bude zvolen prezident) se nad vyznáním pozastavme.

Vyznání – Bůh je král – zaznívá do **„dnů, kdy soudili soudcové“** (Rt 1, 1), zaznívá do časů, trvajících asi 200 let po vyjití z Egypta a smrti Jozua, kdy se říkávalo **„nebylo krále v Izraeli“** (Sd 21,25), kdy **tmelící silou byl teokratický svaz kmenů Izraele**. Tedy králem Izraele byl vskutku jen Bůh Hospodin povolávající si do konkrétních událostí charismatické vůdce, muže i ženy. O tom nás zpravuje biblická kniha Soudců. V pozadí zprvu Izraelem odmítané královské instituce byla **obava i nedůvěra k moci nad životy rodin a národa soustředěné v rukách člověka**. 3. kniha **Mojžíšova, čtvrtá kapitola**, pojednává o možnosti rituálně se **očistit od hříchů**, doslova **od neúmyslně způsobených chyb či vin**. A vina, byť neúmyslná, **může být hrozná**, drtivá, člověka či rodiny, národ a jeho generace může ničit (nejen děsit). Právě náboženství, lépe řečeno **křesťanskost pomáhá vinu nést a přetavit** ji vyznáním i odpuštěním (Bohem i lidmi) **do opravdové zbožnosti, pokorného zlidštění shůry**. Hebrejské slůvko *chatát*, zhřešit, znamená minout se cílem, šlápnout vedle, označuje zlomený vztah či ne-vztah vzniklý minutím se např. dvou lidí v rámci svých životů. Do takových situací zaznívá Hospodinovo slovo skrze Mojžíše přetlumočené k Izraelcům:

1 České překlady biblických jmen, není-li uvedeno jinak, čerpám z Hellerovy celoživotní práce shrnuté v knize *Výkladový slovník biblických jmen*.

„Duše, když (hebr. kf) šlápne vedle (mine se cílem) neúmyslně od každého přikázání Hospodinova...“ (Lv 4,2) A následuje „kazuistika“:

- „**JESTLIŽE** (hebr. im) ten **VELEKNĚZ ŠLÁPNE VEDLE** (mine se cílem) kvůli lidu (k potupě lidu) ...“ (Lv 4,3)
- „**JESTLIŽE SE** (hebr. im) celý pospolitý (svědčící) **IZRAEL NEÚMYSLNĚ NĚČEHO DOPUSTÍ** (zmýlí se, hebr. š-g-g) ...“ (Lv 4,13)
- „**JESTLIŽE** (hebr. im) **DUŠE JEDNA ŠLÁPNE VEDLE** (mine se cílem) **NEÚMYSLNĚ Z LIDU TĚ ZEMĚ...**“ (Lv 4,27)
- „**PROTOŽE** (neboť, když, hebr. ašer) **PŘEDÁK** (kníže, princ, pára, hebr. násf) **ŠLÁPNE VEDLE** (mine se cílem) **A SPÁCHÁ** (činí, koná, hebr. ‘-s-h) **proti jednomu ze všech přikázání Hospodina, Boha našeho...**“ (Lv 4,22)

KDYŽ – JESTLIŽE – PROTOŽE. Rozdíl je důležitý. Nevyčteme jej z Bible kralické, ani z řecké Septuaginty, ani z latinské Vulgáty, ale některé verze Českého ekumenického překladu ten podstatný detail z původního textu věrně převádějí. V čem spočívá význam té výpovědi? **Kněz, člověk, Izrael** coby celek – ti všichni **mohou, ale nemusí, šlápnout vedle**. Ti, **kteř druhým panují, předák, kníže, princ či později král, se nevyhnutelně minou některými svými záměry**, nemluvě o zlovolných cílech úmyslných, programových. **Moc v lidských rukách se pojí se selháváním**. Je třeba s ním s určitým nadhledem počítat. Svě chyby, chyby mocných, mají vůdci či panující (různé úrovně) pokorně předně před Bohem vyznávat. Proto Bohu snad nejmilejší král starého Izraele byl David, česky „Milý“, „Miláček“, autor (nejen) kajících starozákonních modliteb (žalmů). Toto neznamená, že schopní a obdarovaní či Bohem povolání nemají do pozice mocných vstupovat, jak vysvětluje **Jótamova bajka: Stromy si volily krále. Oliva královské posláni odmítla, fík, dokonce ani vinná réva povolání stát se králem nepřítakala**. Olivovník se nechtěl vzdát své tučností uctívanou bohy i lidmi, fíkovník své sladkosti, vinná réva svého moštu rozradostňujícího bohy i lidi. Zato trnitý keř, doslova též **bodlák se králem ochotně stal**. (Sd 9,8–15).

Ovšem vedle příběhů vlivných píšou svým životem příběh Bohu i ti bezmocní, ohrožení jako Noemi s Orpou a Rut. **Noemi** patně prožívala krásné manželství. Lze tak usuzovat podle toho, jak ji její muž oslovoval, říkal jí: „**Má líbeznost**“, nebo „**Má líbezná**“. Byla líbezná svému muži i svému okolí. Totiž, když se vrátila do Betléma, žádala, aby ji nenazývali „Líbezná“, ale „**Hořká**“ (hebr. „**Mára**“), život jí zhořkl, nebo „**Vzepřel se**“ – původní hezký život proti ní. Vzepřel se proti ní sám Hospodin? „**Dolehla ve mně ruka Hospodinova**“, praví Noemi svým snachám. (Rt 1,13)

Noemi je blízká matkám a otcům, celým rodinám, které se starají o nemocné či postižené děti. Prvorozený syn byl nemocný, prozrazuje nám to jeho jméno: „**Machlón**“, tj. „**Churavec**“, nebo „**Nemocný**“. Taktéž druhý syn, jmenoval se „**Kiljón**“, což v našem jazyce znamená „**Pohasínající**“, nebo „**Pomjívvec**“, tedy i život druhého z Noeminych dětí bylo křehkého zdraví. **Noemi se dočkala svatby obou synů, ale nikoli vnoučat**. Nejprve jí **zemřel manžel**. Pak ji přizabila **smrt obou synů**, tak ovdověly jejich manželky. Karel Klostermann ve svém prvním románu *Ze světa lesních samot* (1891, knižně 1894) zachytil rozhovor dvou žen o úmrtnosti dětí na Šumavě:

„Dvanáct dětí! Zvolala panička, „a žijí všechny?“

„Nežijí; bylo pláče dost po nich; žije jich jen pět, a to nejmladší; starší pomřely...“

„Přišlo to a jak! O malých dětech nemluví, už brzy po narození pomřely, ale čtyři jsem ještě měla, všechny starší než tu ty, dva hochy dvě děvčata, nejstaršímu chlapci bylo třináct,

nejmladší dívence pět let; zdraví byli jako řípa. Tu najednou... přišla úplavice, hrozný host. A všechny mi schvátla za jeden týden!“²

Pohled na Noemi se stal pro jednu ze snach tak neúnosným, až odvrátila svou šíji: „Orpa“ – „Odvrácející se šíjí“. Nakonec se Orpa odvrátila od Noemi (i od Rut) zcela. Jak dobře rozumíme této neúnosnosti! A nejen proto nesoudíme, jen se stydíme, a možná bychom něco v minulosti udělali jinak, ale možná i navzdory retrospektivě stejně ne. Ozvuk různé míry člověkovy únosnosti, své vlastní člověčiny, nalézáme i u **Joba**, a to v situaci, kdy se k němu blízcí a příbuzní vracejí „po všem tom zlu, jež na něj Hospodin uvedl“ a utěšují ho penězi a zlatem. (Jb 42,11) Rut zůstala s Noemi v dobrém i zlém. Její jméno znamená „Napojení“, či „Osvěžení“, je odvozeno od slovesa hojně napít, osvěžit.³ Byla osvěžením, napojením žiznivě. Její jméno může znamenat též „Družka“, odvozeninami jsou např. přítelkyně.⁴ Rut (coby sou-družka v dobrém i zlém) zůstává s Noemi, jedna vedle druhé čelí rozbolavění, citové i existenční bídě. **Ve starověku** neexistovaly svobodné matky. **Žena byla vždy pod ochranou nějakého muže:** otce, manžela, švagra, syna. Ocítají se nezaviněně v ohrožení až nadoraz. Tím spíše vyniká slib, kterým se Rut Noemi zavázala. **Orpa i Rut byly Moabky. Program tohoto náboženství** podněcoval ve svých vyznavačích dodnes praktikovaný životní styl: **užívat si a konzumovat**, jak prozrazuje jméno boha „Moab“ – „Ten, který působí, dává žádostivost a tím i plodnost“ či „Rozradostňovatel“, „Žádnostníček“, „který – zcela v duchu baalismu – rozhojňuje život rozmnožováním žádostí. Jako by volal: Chtějte a kupujte, třeba i na dluh..., spotřebujte! Známý program. Ozývá se dodnes.“⁵ Rut nahlédla a přitakala životu, který byl v naprostém rozporu s jejími kořeny, **Rt 1,16.17:**

„A říká Rut: ‚Nežádej naléhavě ve mně, abych tě opustila (vzdala se tě), abych se vrátila od tebe zpátky. Neboť kam půjdeš, půjdu, v čemkoli zůstaneš, zůstanu (kde přenocuješ, přenocuju). Lid tvůj, lid můj a Bůh tvůj, Bůh můj. V čemkoli zemřeš, zemřu a tam budu pohřbená. Sem a tam (takto) činí Hospodin ke mně, sem a tam (takto) přidává. Neboť smrt způsobí odloučení mezi mnou a mezi tebou.‘

A tato rodinná oddanost je tím nejcennějším, s čím se setkáváme v rodině, toto je to nejcennější, co nás kultivuje v manželství, toto je to nejcennější mezi sourozenci, v přátelství. V tomto bývá nejúčinnější pomoc člověka člověku, ale také ... Proč pak pochybovat o Immanuelovi, Bohu s námi, jehož únosnost tu lidskou tolik přesahuje?

AMEN

2 KLOSTERMANN, Karel. *Ze světa lesních samot*. Praha: Jos. R. Vřílíček, 1926, s. 56 a 58,

3 Hebr. hwr.

4 Hebr. h[r].

5 HELLER, J. Dcery Lotovy a plody zoufalství – (Gn 19,30–38). In HELLER, Jan; PRUDKÝ, Martin. *Obtížné oddíly knih Mojžišových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 89.